

TOOLS BIJ AANBEVELING

4 STIMULEER SAMEN LEREN IN HET TEAM

De leidraad 'Werken aan onderwijsverbetering' ondersteunt scholen in het primair onderwijs om zich tot lerende organisatie te ontwikkelen. De leidraad is opgebouwd uit zes aanbevelingen.

In deze bijlage staan concrete tools uitgewerkt die horen bij de vierde aanbeveling. Met de tools kun je als schoolleider, leerkracht of team 'samen leren' versterken en het voeren van professionele en reflectieve dialogen. Ook zijn er tools over feedback vragen, geven en ontvangen.

Tool 1 Versterken samenwerkingscultuur

De leeromgeving 'Onderzoekscultuur. Evidence informed werken aan schoolontwikkeling' van het Platform Samen Onderzoeken biedt informatie en instrumenten om de samenwerkingscultuur te versterken.
https://onderzoekscultuur-scholen.platformsamenonderzoeken.nl

Tool 2 Kwaliteit van dialogen versterken

Het Platform Samen Opleiden en Professionaliseren biedt een 'Dialooginstrument' om de kwaliteit van de dialoog te versterken in werkgroepen van leerkrachten. Het instrument bevat concrete hulpvragen en suggesties.
https://www.platformsamenopleiden.nl/wp-content/ uploads/2019/11/Dialooginstrument.pdf

Tool 3 Voorbeeldvragen voor de reflectieve dialoog

Onderstaande vragen kunnen deelnemers aan een PLG - of ander team dat onderzoekmatig werkt aan onderwijsverbetering - stellen aan collega's tijdens verschillende fasen van een onderzoeksproces. De vragen bevorderen de reflectieve dialoog. Ook helpen de vragen om collega's actief te betrekken, in tegenstelling tot hen alleen informeren.

Onderzoeksfase	Voorbeeldvragen voor de reflectieve dialoog
Probleemanalyse	• Wat is de oorzaak van het probleem (of de verbeterwens)? • Wie ervaart het probleem? • Wat is al geprobeerd om het probleem op te lossen? • Welke extra informatie hebben we nodig om het probleem op te lossen?
Literatuurstudie	• Komt de gevonden literatuur overeen met onze visie op onderwijs? • Komt de gevonden literatuur overeen met onze ervaringen? • Welke verschillen zijn er tussen leerkrachten?
Onderzoeksopzet	• Wie moeten we bevragen of observeren en hoe vaak? • In hoeverre is de situatie/persoon representatief? • Krijgen we op deze manier een betrouwbaar beeld?
Resultaten	• In hoeverre komen de resultaten overeen met onze verwachtingen? • Wat betekenen de resultaten voor ons?
Conclusies en aanbevelingen	• Wat kunnen verklaringen zijn voor de bevindingen? • Is extra onderzoek nodig? • Welke verbeteracties zijn nodig?

Tool 4 Stimuleren van samen leren

In onderstaande tabel staan tips om samen leren te stimuleren: wat wel en wat niet te doen.

Stimuleren van samen leren: wel doen
+ Vergadertijd zoveel mogelijk beperken. Hierdoor worden teambijeenkomsten en overleggen van afdelingen/ bouwen en werkgroepen zoveel mogelijk besteed aan samenwerken en samen leren (aan de reflectieve dialoog).
+ Beleg taken die niet veel met leren van leerlingen te maken hebben (zoals vieringen en schoolreisjes) zoveel mogelijk bij ouders en vrijwilligers of huur daarvoor externe hulp in.
+ Organiseer tijd waarin leerkrachten samenkomen.
+ Organiseer dat ook leerkrachten die op verschillende dagen werken kunnen samenkomen. Maak afspraken over aanwezigheid op gezamenlijke momenten.
+ Zorg voor informele ontmoetingen en gesprekken, zoals bij een gezamenlijke wandeling.
+ Houd bij studiedagen rekening met verschillen tussen leerkrachten in voorkennis, vaardigheden, behoeften, interesses en voorkeuren. Dit kun je doen door leerkrachten keuzes te bieden en te betrekken bij de voorbereiding.
+ Betrek leerkrachten bij het organiseren van studiedagen en bewaak daarbij dat leerkrachten hierbij ook kennis uit onderzoek gebruiken en deze verbinden aan eigen ervaringen.
+ Stimuleer leerkrachten om opleidingen te volgen. Bespreek vooraf hoe de leerkracht de nieuwe kennis gaat inzetten om de verbeterpunten van de school te realiseren.
+ Bespreek regelmatig met leerkrachten die een opleiding volgen hoe zij hun opgedane expertise breder kunnen delen. Ook kunnen jullie bekijken hoe schoolbreed gebruik gemaakt kan worden van de expertise in het netwerk van de betreffende leerkrachten.
Stimuleren van samen leren: niet doen
− Verplichte professionalisering waarbij de doelen voor alle leerkrachten hetzelfde zijn.
− Te veel verschillende onderdelen op een studiedag.
− Doelen op een studiedag die geen relatie hebben met de visie en de speerpunten van het team.
− Onderdelen op een studiedag die niet aanzetten tot reflectie op eigen handelen of die geen vervolg krijgen.
− Op studiedagen een expert laten vertellen hoe iets moet, zonder dat het hoe en waarom voor leerkrachten duidelijk is.
− Geen ruimte bieden voor eigen invullingen, accenten, voorbeelden en talenten van leerkrachten.
− Geen aandacht besteden aan de onderlinge relaties als er samen wordt geleerd.
− Leerkrachten die opleidingen volgen zonder dat het team hier (direct of indirect) iets aan heeft.

Tool 5 Feedback vragen, geven en ontvangen

In onderstaande tabel staan oorzaken en tips rondom wat wel en wat niet kan werken bij feedback vragen, geven en ontvangen.

Oorzaken voor feedback die niet wordt benut

- De ontvanger kan de taak en persoon niet scheiden: 'Vind je me niet aardig?'
- De ontvanger voelt zich aangevallen of onzeker: 'Doe ik het dan niet goed?'
- De ontvanger erkent de expertise van de feedbackgever niet: 'Wie ben jij om dit te zeggen?'
- De feedback sluit niet aan: 'De ontvanger is gericht op een ander doel.'
- De feedback is niet concreet: 'Daar kan ik niets mee.'

Tips voor feedback geven

- Geef alleen feedback als de collega er open voor staat.
- Zorg voor tijd en rust. Vermijd meeluisteraars.
- Laat in taalgebruik en non-verbaal gedrag merken dat de feedback losstaat van de relatie met iemand.
- Geef doelgerichte feedback: vraag waar de collega feedback op wil hebben of geef aan in welk kader je feedback geeft.
- Geef **BKC**-feedback:

  Bevestiging van iets wat goed gaat.
  Kritiek op iets wat nog ontbreekt of onvoldoende zichtbaar is.
  Constructieve opmerking gericht op ontwikkeling.
- Geef concrete feedback en illustreer dit met voorbeelden.
- Geef je feedback zo snel mogelijk.
- Bedank degene die de feedback ontvangt voor het openstaan voor de feedback.

Tips voor feedback vragen

- Vraag zo specifiek mogelijk om feedback, geef duidelijk aan waar je feedback op wilt hebben.
- Vraag feedback aan iemand die je respecteert en vertrouwt.
- Reageer niet defensief als de feedback niet meteen bevalt, zeg dat je erover nadenkt.
- Vraag door als iets onduidelijk is, vraag om concrete voorbeelden.
- Wees je ervan bewust dat iedereen altijd vanuit zijn eigen referentiekader feedback geeft. Ga steeds na of de feedback overeenkomt met je eigen ideeën en vraag zo nodig om toelichting.
- Sluit af met concrete voornemens voor verbetering. Deze kun je eventueel later weer met behulp van de feedbackgever evalueren.
- Bedank de feedbackgever.

Tool 6 Tool voor feedback vragen

Een interactieve infographic waarin jullie als team meer informatie kunnen vinden over feedback vragen.
https://view.genial.ly/5ff32aa80b20490d8d395100/vertical-infographic-feedback-vragen-infographic

Tool 7 Komen tot een professionele dialoog

Een voorwaarde voor een professionele dialoog is dat leerkrachten op een professionele manier met elkaar omgaan en bereid zijn om te leren van elkaar. Met onderstaande stellingen kan een team nagaan of er sprake is van een professionele cultuur:

- De leerkrachten voelen zich gezamenlijk verantwoordelijk voor het onderwijs in de hele school.
- De leerkrachten willen hun handelen verbeteren.
- De leerkrachten willen samen leren.
- De leerkrachten laten elkaar uitspreken.
- De leerkrachten respecteren elkaars mening.
- De leerkrachten kunnen feedback geven en ontvangen.
- De leerkrachten durven zich uit te spreken, ook als ze een afwijkende mening hebben.
- De leerkrachten verschillen wat betreft hun ideeën en voorkeuren, waardoor zij van elkaar leren.
- De leerkrachten praten niet achter elkaars rug om over elkaar.

Zijn er vragen waarop jullie 'nee' of 'meestal niet' antwoorden? Maak dan het punt bespreekbaar en ga na welke acties nodig zijn.

Tool 8 Samenwerking in beeld brengen

Het katern 'Samen leren en kennisdelen in de opleidingsschool' van het Platform Samen Opleiden en Professionaliseren bevat een checklist. Hiermee breng je zowel de samenwerking binnen de school als met andere scholen en de opleiding in beeld.
https://www.platformsamenopleiden.nl/wp-content/uploads/2019/12/Samen-leren-en-kennisdelen-in-de-opleidingsschool.pdf

Tool 9 Handreikingen voor kennisverspreiding in de school

In de handreikingen staat informatie voor leerkrachten en schoolleiders over succesvolle kennisnetwerken. De handreikingen bieden praktische antwoorden op vragen als: 'Hoe zorg je voor een goed functionerend kennisnetwerk?' en 'Hoe deel je nieuwe kennis en inzichten met collega's?'
https://kohnstamminstituut.nl/handreikingen-voor-kennisverspreiding-in-school-beschikbaar/